BERGEN
KOMMUNE

MØLLENDAL ELVE- OG STRANDPARK

Bilag 1 - Vedlegg 1

Prosjektbeskrivelse

Innholdsfortengelse

1 Bakgrunn og formål	side 4
2 Overordnede planer og retningsgivende dokument	side 6
3 Øvrige grunnlagsdokument	side 7
4 Områdets historie	side 8
5 Status i prosjektområdet	side 9
6 Prosjektets målsetninger	side 11
7 Prosjektets fokusområder	side 13

Forord

Områdene rundt Store Lungegårdsvann er i endring!

Her skal byen få ny bystrand og Lungegårdspark, renere sjøbunn i Store Lungeren, og det vil bygges nye deleboliger i Grønneviken. Møllendal elve- og strandpark er en viktig del av denne områdeutviklingen. Prosjektet skal bidra til å utvikle Møllendal til et godt bymiljø, og til å skape en sammenhengende og attraktiv grønnstruktur rundt Store Lungegårdsvann. Prosjektet skal skape liv i elv og langs elvebredder og sjøfront!

Utløpet til Møllendalselven er i dag eneste åpne elveløp i sentrale deler av Bergen. Dette gir den en viktig og unik verdi. 2021-2030 er FNs tiår for naturrestaurering - et viktig virkemiddel for å stoppe tapet av biologisk mangfold. Miljøtiltak og naturrestaurering av byvassdrag er en viktig del prosjektets bidrag til områdeutviklingen som helhet.

Området skal utvikles til en opplevelsesrik, blågrønn struktur - med et mangfold av liv over og under vann.

Det bynære elve- og sjølandskapet skal være tilgjengelig – for opplevelser, lek og rekreasjon – for alle.

Elverestaurering, turveier langs elv og sjø, og et stort nytt parkområde i tett kontakt med vannet, skal være en attraktiv del av opplevelsene og aktivitetsmulighetene ved Store Lungegårdsvann.

Denne prosjektbeskrivelsen er utarbeidet som del av tilbudsgrunnlaget for EØS 069-2021 Møllendal elve- og strandpark.Dokumentet beskriver prosjektet og prosjektområdet, og samler og oppsummerer vurderinger knyttet til prosjektets modenhet.

Bymiljøetaten, Bergen kommune

Charlotte Hvidevold Hystad, prosjektleder Møllendal elve- og strandpark

07. desember 2021

1 Bakgrunn og formål

Bergen bystyre vedtok i 2007 kommunedelplan for Store Lungegårdsvann Søndre del, arealplan-ID 16850000. Området er et viktig byutviklingsområde i Bergen, og planen, sammen med KPA 2018, setter de overordna rammene for arealbruk og utvikling av dette.

Møllendalsområdet er i endring når det gjelder nye bebyggelsesstrukturer, gang- og sykkelveier og Bybane. Møllendalsallmenningen, på østsiden av elva, er blitt et sentralt byrom i bydelen, og et viktig målpunkt, med ny kunsthøyskole, cafe- og næringsarealer og med attraktive møteplasser og oppholdsmuligheter langs Store Lungegårdsvann.

Elve- og strandpark skal knytte seg til og inngå i det offentlige nettverket av gater, byrom og blågrønne strukturer i Møllendal og rundt Store Lungegårdsvann. Området skal tilrettelegges for besøkende og beboere i Møllendal.

Hovedformålene ved prosjektet er utvikling av et flerfunksjonelt bylandskap:

- Prosjektet skal bidra til renere vann og renere jord – gjennom miljøtiltak som bidrar til håndtering av deponimasser i grunnen og bidrar til å hindre utslipp av miljøutgifter til elveløp og sjø.
- Prosjektet skal restaurere utløpet av Møllendalselven, og bidra til bedre forhold for biologisk mangfold over og under vann.
- Prosjektet skal utvikle kant- og strandsonen til offentlige, sjønære parkområder, med attraktive og aktive oppholds- og aktivitetssoner for alle, både på land og i vann.
- Prosjektet skal legge til rette for park- og elvearealer som er robuste og tilpasningsdyktige med hensyn til klima.

Sammenheng og kvalitet i byrom har særlig prioritet i plangrunnlaget.

Parkområdet er to av flere felles rekkefølgekrav for utbyggingsfeltene i Møllendal, fastsatt gjennom gjeldende reguleringsplaner for området.

Bymiljøetaten har påtatt seg byggherreansvaret for Møllendal elve- og strandpark gjennom inngåtte utbyggingsavtaler.

Figur 1 Møllendal elve- og strandpark ligger i søndre del av Store Lungegårdsvann.

2 Overordnede planer og retningsgivende dokumenter

Prosjektområdet omfattes av flere ulike reguleringsplaner. Oversikten er ment for å synliggjøre de viktigste føringene for prosjektet. Listene er ikke uttømmende, og kan brukes som kilde til mer informasjon. Alle vedtatte planer eller planer i prosess som er relevante som grunnlagsmateriale for oppdraget kan finnes via bergenskart.no: http://www.bergenskart.no/braplan/

Vedtatte planer som legger føringer for arbeidet:

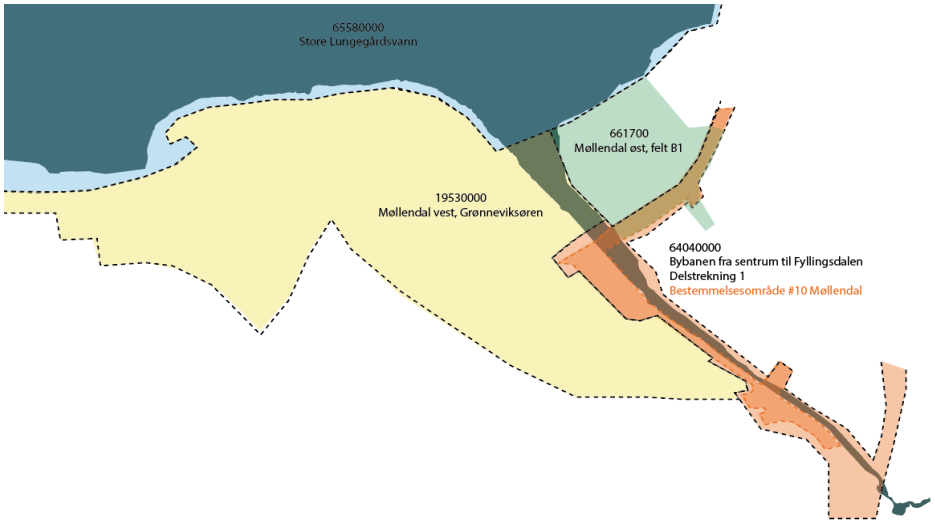
- Kommuneplanens samfunnsdel – Bergen 2030
- Kommuneplan – 65270000 – Kommuneplanens arealdel 2018-2030
- Kommunedelplan – 16850000 - Store Lungegårdsvann, søndre del
- Områdereguleringsplan – 65580000 - Store Lungegårdsvann
- Områdereguleringsplan - 19530000 – Møllendal vest, Grønneviksøren
- Reguleringsplan – 19410000 – Møllendal øst
- Områdereguleringsplan – 64040000 – Bybanen fra sentrum til Fyllingsdalen – delstrekning 1, Nonneseter-Kronstad
- Detaljreguleringsplan - 66170000 – Møllendal øst, felt B1

Relevante pågående planendringer og planer under arbeid som kan legge føringer for arbeidet:

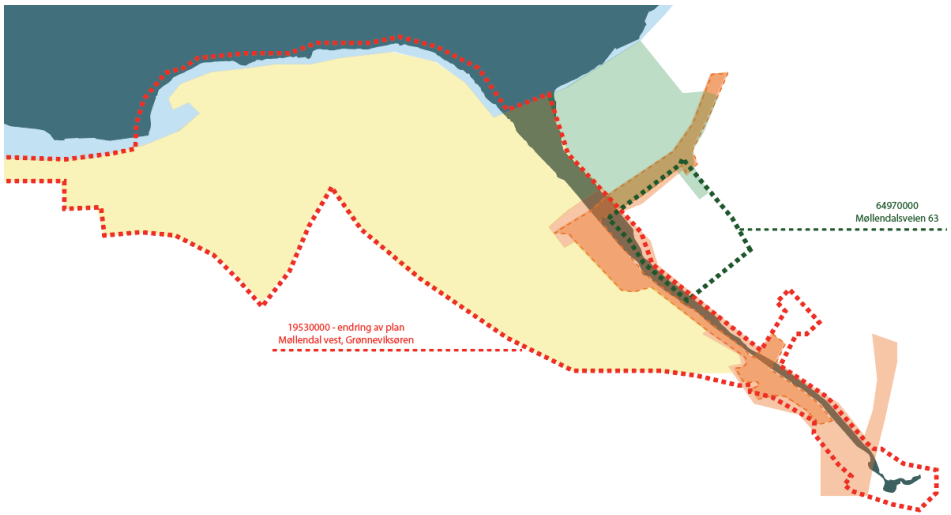
- Områdereguleringsplan - 19530000 – Møllendal vest, Grønneviksøren (status: gjeldende vedtatt 19.09.2012, planforslag: reguleringsendring med saksnr 201722768)
- Detaljreguleringsplan – 64970000 – Møllendalsveien 63

Viktige kommunale strategier som legger føringer for arbeidet:

- Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler
- Arkitektur- og byformingsstrategi for Bergen, Arkitektur +
- Kulturminnestrategi 2019-2023, Identitet med særpreg
- Kommunedelplan for overvann 2019-2029
- Gåstrategi for Bergen 2019-2030
- Sykkelstrategi for Bergen 2020-2030

Figur 2 Diagram viser gjeldene planer innenfor tiltaksområdet for elve- og strandparken, pr des -21. Kommuneplan og kommunedelplan er gjeldende for hele området, og vises ikke i diagram.

Figur 3 Diagram viser oversikt over planer i prosess, pr des -21: gjelder plan 19530000 og 64970000. Gjeldende planer vist i farger.

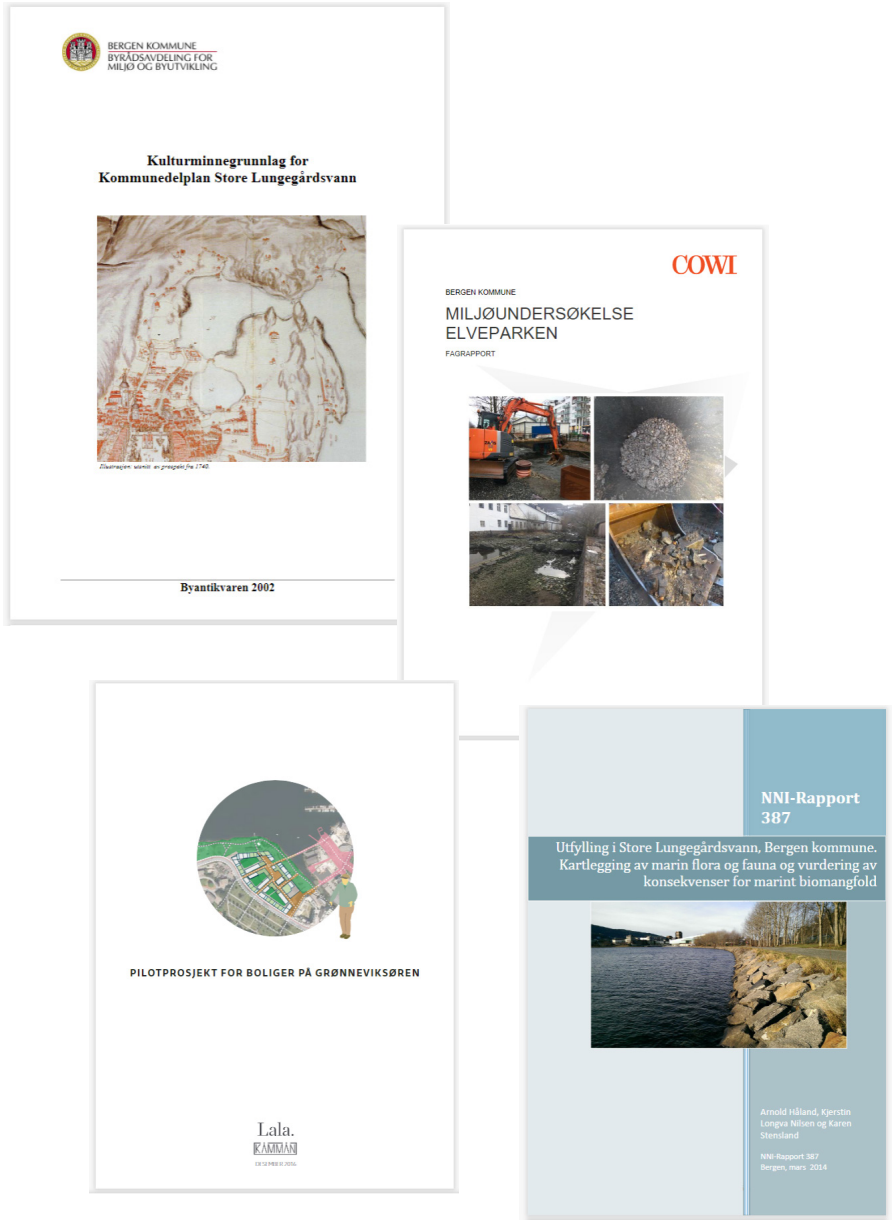
NB - Begge figurer er diagrammatiske framstillinger av reguleringsplaner i området. Se http://www.bergenskart.no/braplan/ for gjeldende plankart.

3 Øvrige grunnlagsdokument

Det har vært gjort flere ulike typer utredninger innenfor eller tilgrensende til prosjektområdet, som vil kunne være kunnskapsgrunnlag for videre arbeid.

Oversikten er ikke uttømmende, og er ment å synliggjøre viktige utredninger og rapporter i forbindelse med prosjektområdet siste år. Listen kan brukes som en kilde til mer informasjon.

- Kulturminnegrunnlag - KDP Store Lungegårdsvann søndre del, 16850000 (Byantikvaren, 2002)
- ROS-analyse for Møllendal (Cowi, 2008)
- Miljøteknisk grunnundersøkelse på Møllendal (Cowi, 2009)
- Byromskonsept for Møllendal med kostnadsoverslag (Etat for plan og geodata, 2009)
- Møllendalselven forprosjekt (Asplan Viak, 2010)
- Utfylling i Store Lungegårdsvann, Bergen kommune. Kartlegging av marin flora og fauna og vurdering av konsekvenser for marint biomangfold.(NNI Resources, 2014)
- Europan 13, Our city, our collective (Lala Tøyen, Kåmmån, 2015)
- Pilotprosjekt for boliger på Grønneviksøren (Lala Tøyen, Kåmmån, 2016)
- Strategi for midlertidige tiltak Grønneviksøren (Lala Tøyen, Kåmmån, 2016)
- Miljøteknisk grunnundersøkelse, Grønneviksøren (Cowi, 2018)
- Miljøundersøkelse elveparken (Cowi, 2018)
- Møllendal vest, VA-rammeplan (Asplan Viak, 2020)

Figur 4 Eksempel på foreliggende kunnskapsgrunnlag og grunnlagsmateriale for prosjektområdet.

5 Områdets historie

Arealbruk knyttet til industri rundt Møllendalselven har tradisjoner tilbake til 1500-tallet, og som navnet indikerer, med ulike typer mølleanlegg langs elven, fra elvemunningen og opp til Svartediket.

Møllendalsveien var fra middelalderen en av byens hovedferdselsårer, og knyttet byen sammen med områder i vest og sør – før bro over Nygårdssundet ble etablert.

Siste 100 år har industriutviklingen i Møllendal i stor grad skjedd på utfylt areal i Store Lungegårdsvann, for å tilrettelegge for ulike typer næring.

I perioden 1945 til 1975 ble området på Grønneviksøren, vest for elvemunningen, benyttet som kommunalt deponi. Avfallet ble lagt fra strandsonen og ut i Store Lungegårdsvann. Det regulerte parkarealet er på/i randsonen av dette nedlagte deponiet. (Se kap. 3 for oversikt over utførte grunnundersøkelser for kartlegging av grunn- og miljøforhold)

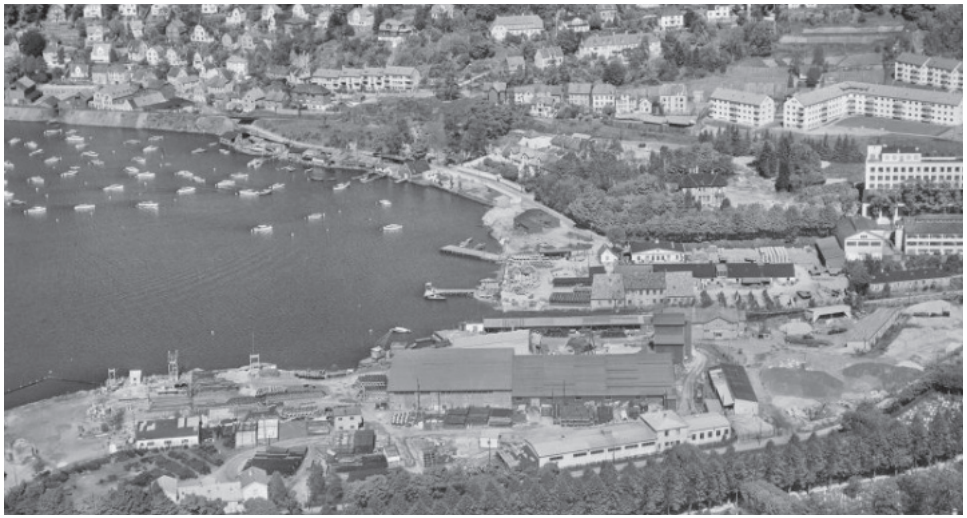
Store Lungegårdsvann som nærmiljøområde har røtter tilbake til 1800-tallet, da strandsonen rundt vannet ble en populær spaservei for byens befolkning.

Historiske bygg langs elveløpet er i dag med på å synliggjøre den historiske tidsdybden i området:

- Barkemøllen - tidlig 1600-tall
- Rødbygget, opprinnelig Bergen Roklubs klubbhus - 1913
- Møllendalsveien 63, opprinnelig Norsk cementindustri – 1922
- Møllendalsveien 42B, betongstøperi - tidlig 1940-tall

Bilde 1: Møllendalselven, Rødbygget (foto: Ralph-L.-Wilson), mellom 1900 og 1920

Bilde 2: Møllendalselven (foto: Widerøes-Flyveselskap), 11. juni 1955
Kilde, begge bilder: Årstadposten,
http://www.arstadposten.no/2019/12/23/vinter-i-mollendal-pa-1860-tallet/

4 Prosjektområdet

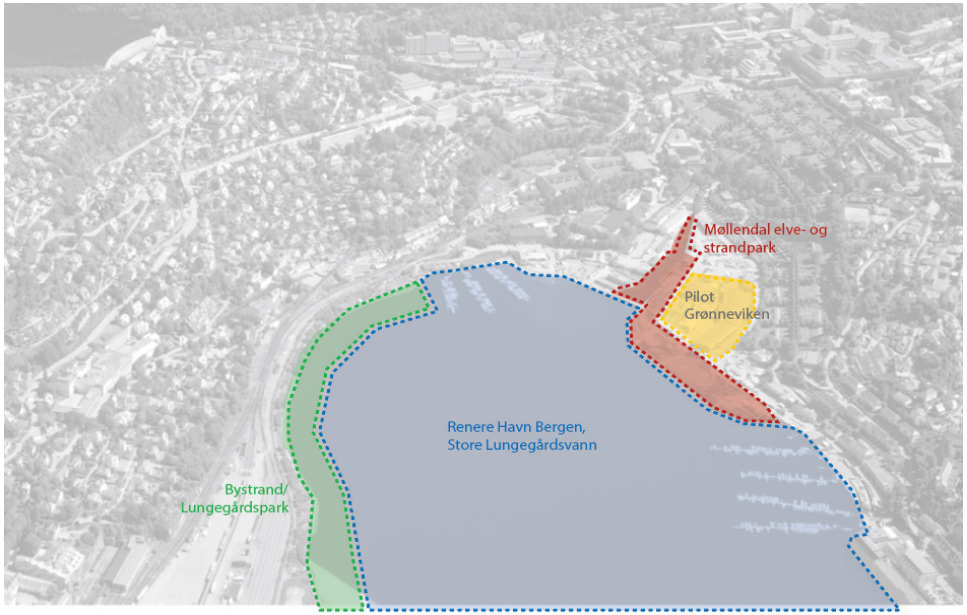
Store Lungegårdsvann med omkringliggende områder er, som nevnt i kapittel 1, et sentralt transformasjonsområde i Bergen. Her bygges bybane, bystrand og park langs østsiden av vannet.

I Møllendal er det siste år etablert allmenning, strandpromenade, nye boligkvartaler og kunsthøyskole. På Grønneviken, området vest for Møllendalselven, planlegger Bergen kommune blant annet for dele-boliger og sirkulær landsby, i tillegg til elve- og strandpark.

Området rundt Store Lungegårdsvann skal bli ennå mer attraktivt å bo, gå, sykle, løpe, leke, utforske og bruke vannet, både i, på og under. Området blir en sosial møteplass, og områdeutviklingen vil bidra positivt for fysisk og psykisk folkehelse.

Vann er en viktig del av denne fremtiden. Et renere sjøområde og kyst legger til rette for at folk kan bo og oppholde seg ved og i vannet, og man kan bygge fremtidens boliger og parkområder. Renere vann, elv og grunnforhold vil legge til rette for et bedre bymiljø for langt flere enn tobente bergensere.

Området vil bli en grønn lunge for Bergen sentrum, der fjord og vann møter den grønne Bergensdalen. Byfjellene rundt skaper landskapsrommet, og Store Lungegårdsvannet er det store samlende 'sjø-gulvet'!

Figur 5 Området rundt Store Lungegårdsvann er i endring. Bergen kommune, ved Bymiljøetaten, har fire store pågående prosjekt rundt vannet: Renere havn Bergen SLV, Bystrand og ny Lungegårdspark, pilot Grønneviken og Møllendal elve og strandpark.

I Møllendal er elveløpet en viktig landskapsstruktur, og definerer møte mellom dal og sjø. Elven er åpen siste 500m, og er i dag eneste åpne elveløp i sentrale deler av Bergen. Dette gir den en viktig og unik verdi.

Elveløpet og sjøområdet representerer viktige funksjonsområder for flere arter. Elven er blant annet gyteområde for sjøørret i Store Lungegårdsvann. Flere forhold medvirker til at habitatkvalitetene i vassdraget ikke er optimale i dag.

Møllendalsallmenningen på østsiden av elva er et sentralt byrom i bydelen, og et viktig målpunkt, med ny kunsthøyskole, cafe- og næringsarealer og oppholdsmuligheter ved sjøen. Gang- og sykkelanlegget rundt Store Lungegårdsvann er et mye brukt nærmiljøanlegg, og knytter strandsoneområdet rundt vannet sammen.

På vestsiden av elven har en stor del av området arealbruk knyttet til ulike former for næringsvirksomhet, inkludert verksted, oppstillingsplass og vaskestasjon for kjøretøy, lagerområder. Store deler av området leies ut til ulike typer formål. Et større areal mot Store Lungegårdsvann benyttes som helikopterlandingsplass. Langs elveløpet leies deler av området ut til lager- og riggområde.

Det er omfattende infrastruktur i grunnen på store deler av område.

Bilde 3: Møllendalselven. Foto: M. Sæbø

Bilde 4: Vestre elvekant i dag. Her skal det tilrettelegges for et 25m bredt parkbelte. Foto: M. Sæbø

6 Prosjektets målsetninger

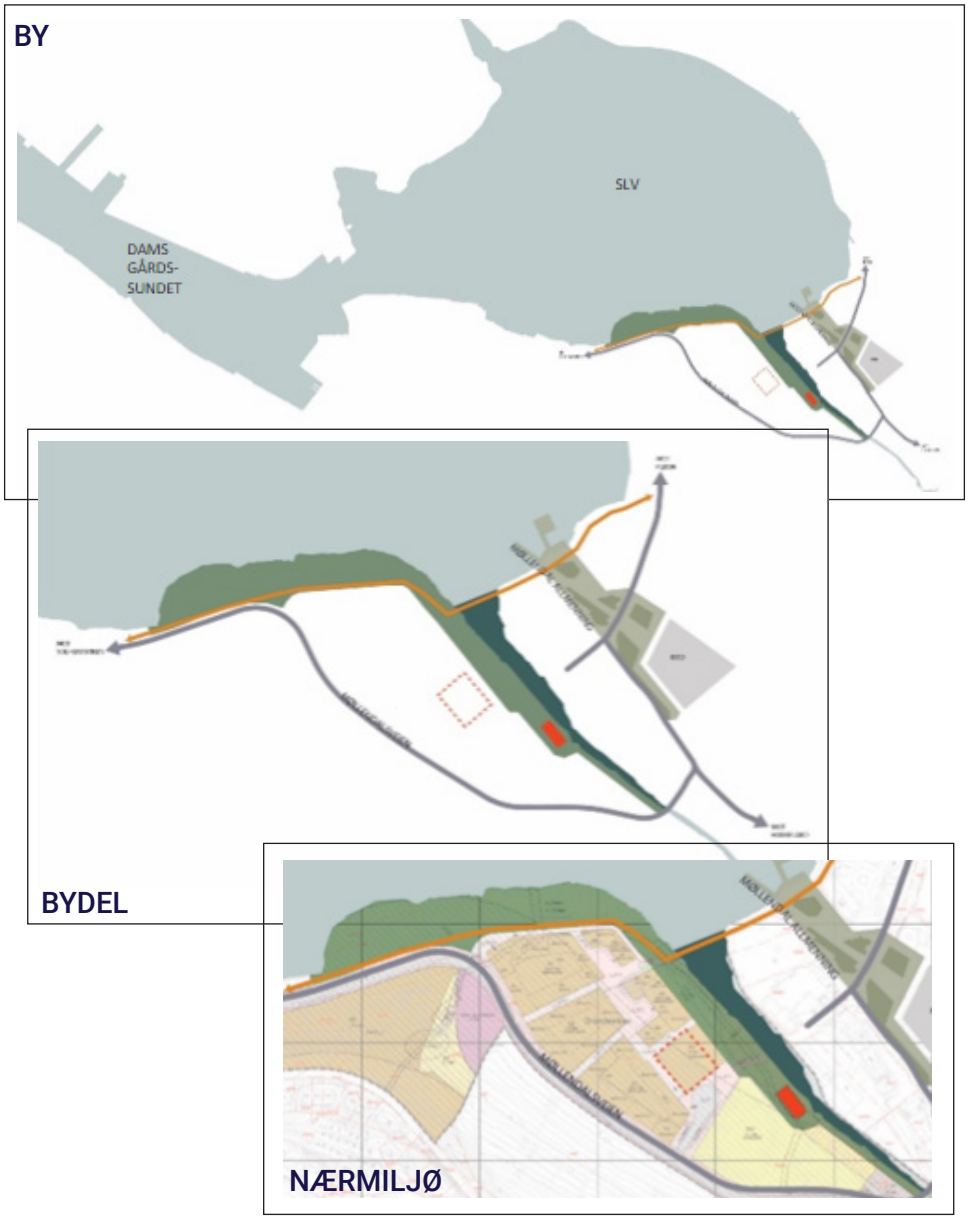
Prosjektet skal bidra til å utvikle Møllendal til et godt bymiljø, og bidra til å skape en sammenhengene og attraktiv grønnstruktur rundt Store Lungegårdsvann.

For elve- og strandparken vil en viktig målsetning i dette omfatte bidrag til rehabilitering av natur og mangfoldet i den, sammen med utvikling og tilrettelegging for urbant landskap, der rekreasjon gjennom opplevelser, aktivitet og friluftsliv står i fokus.

Prosjektet skal utvikles med utgangspunkt i stedets historiske og landskapsmessige kvaliteter. Prosjektet skal harmonere med områdets naturlige, iboende kvaliteter og dets historiske identitet. Elve- og strandparken skal ha en helhetlig fremtoning, samtidig som enkeltområdenes særegenheter og kvaliteter fremheves.

Møllendal elve- og strandpark skal ha funksjonalitet og attraktivitet knyttet til ulike nivå i byens blågrønne infrastruktur:

- By: parkområdet skal være en brikke i byens sjøfront. Det skal være tilgjengelig og attraktiv for hele byen, og særegen og verdifull ved å ivareta landskapsrommet der elveløp og sjøflate møtes.
- Bydel: parkområdet skal være en blågrønn ryggrad i bydelen, og inngå som en del av nettverket av offentlige rom og forbindelser i området.
- Nærmiljø: parkområdet skal være et godt nærmiljø, og et blågrønt uterom og samlingspunkt for beboere i nabolaget.

Figur 6: Prosjektet skal utvikles til å funksjonalitet og attraktivitet knyttet til ulike nivå i byens blågrønne infrastruktur

Prosjektets formål vil være knytta til fire delelement:

- Miljøtiltak
- Elverestaurering / naturrestaurering
- Etablere offentlige parkområder
- Klimatilpasningstiltak

Gjennom samordning av disse delementene, skal prosjektet som helhet tilrettelegge for et flerfunksjonelt bylandskap som legger til rette for samspill mellom byens og bydelens behov og naturens system og prosesser.

Møllendal elve- og strandpark skal være en opplevelsesrik, blågrønn struktur – med mangfold av liv over og under vann. Det bynære elve- og sjølandskapet skal være tilgjengelig, for opplevelser, lek og rekreasjon, for alle! Barn skal vektlegges som målgruppe.

Elverestaurering, turveier langs elv og sjø, og et stort nytt parkområde i tett kontakt med vannet, skal utvide opplevelsene og aktivitetsmulighetene ved Store Lungegårdsvann.

Foto: T. Andresen

6 Prosjektets fokusområder

For å utvikle gode løsninger gjennom prosjektutviklingen vil det være viktig å tenke helhetlig og ut fra flere synspunkt samtidig. Prosjektutviklingen skal ha særlig fokus på følgende områder:

- Ren jord og rent vann

Prosjektet skal bidra til renere vann og renere jord - gjennom miljøtiltak som bidrar til håndtering av deponimasser i grunnen og bidrar til å hindre utslipp av miljøutgifter til elveløp og sjø.

- Rik og mangfoldig bynatur – over og under vann

Prosjektet skal legge til rette for restaurering av elveløpet, og etablering av gode forhold for biologisk mangfold over og under vann. Det skal legges vekt på biologisk mangfold i prosjektering og opparbeiding.

- Glad fisk

Prosjektet skal legge til rette for gyte- og oppvekstområder for fisk i elverestaureringen.

- Fremheve historiske og landskapsmessige kvaliteter

Områdets egenart skal ivaretas og styrkes, samtidig som ny karakter og identitet vokser fram i tråd med områdets transformasjonsprosess. Områdets historiske forankring og tidsdybde løftes frem gjennom utforming og parkelementer.

- Tilpasningsdyktig og robust

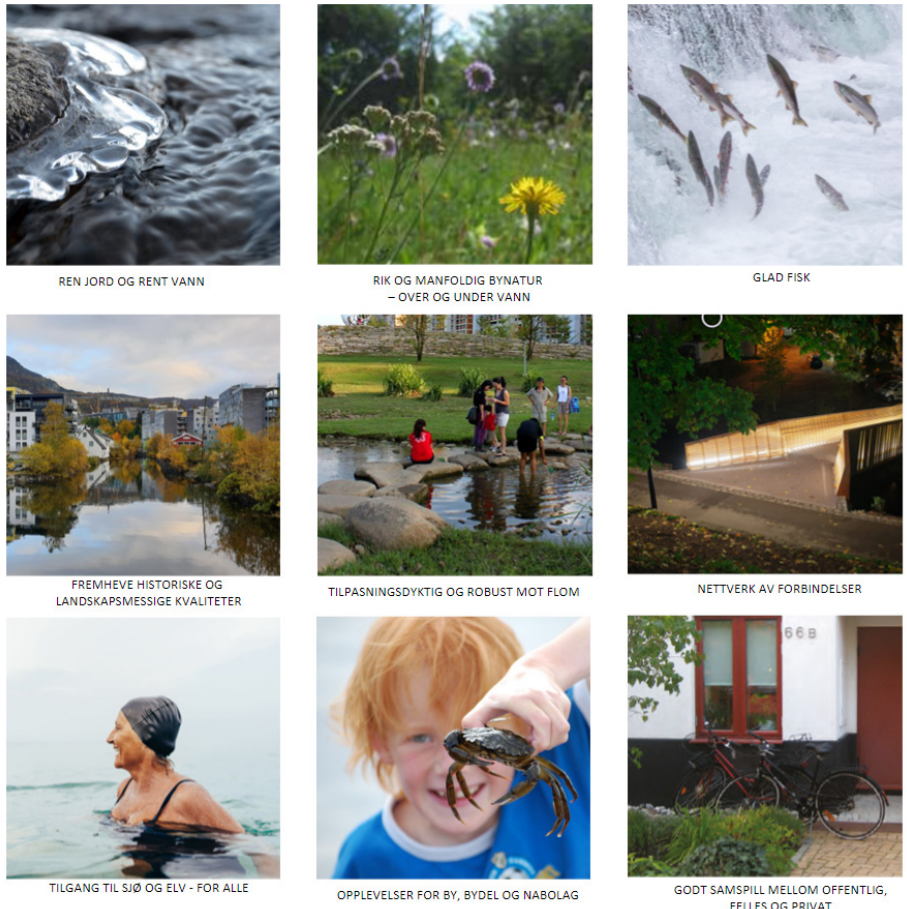
Prosjektet skal legge til rette for park- og elvearealer som er dynamiske og tilpasningsdyktige med hensyn til klima.

- Nettverk av forbindelser

Prosjektet skal styrke den offentlige strukturen av byrom, parkareal og gang- og sykkelforbindelser i området.

- Tilgang til sjø og elv – for alle

Prosjektet skal sikre attraktive og aktive møteplasser og oppholds- og aktivitetssoner for alle, uavhengig av funksjonsevne.

Figur 7: Prosjektet fokusområder

- Opplevelser for by, bydel og nabolag

Det skal være en avstemt balanse mellom de ulike romlige nivåene parkområdet skal fungere på: som en del av sjøfronten til byen, som en del av bydelen, som en del av et nabolag.Det skal skapes parkrom med gode funksjonaliteter for opphold og møter, og med god tilgjengelighet for fotgjengere og syklister, der program og innhold er balansert mot sjølinjens og områdets øvrige program og opplevelser.

- Godt samspill mellom offentlig, felles og privat

Det skal være godt samspill mellom de offentlige parkrommene og de tilstøtende boligarealenes fellesareal og private areal